

Szczepienia chronią pokolenia!

Szczepienia uważane są za jedno z największych osiągnięć medycyny. Co roku zapobiegają milionom zgonów ludzi z powodu chorób zakaźnych. Tegorocznym obchodom Europejskiego Tygodnia Szczepień przyświecało hasło „Chrońmy pokolenia”, które zwraca uwagę na fakt, że szczepienia chronią życie i zdrowie nie tylko dzieci, ale też osób dorosłych, w tym seniorów.

Szczepionki są uważane za jedno z największych osiągnięć medycyny. Są też zaliczane do najbardziej efektywnych kosztowo interwencji medycznych, ponieważ **eliminują koszty związane z opieką i leczeniem osób chorych**^[1]. Szczepienia pozwoliły na przykład wyeliminować ospę i polio w Europie, a wiele powszechnych w przeszłości zakaźnych chorób stało się dzięki nim chorobami rzadko występującymi^[1].

Niestety, światowe i polskie dane wskazują, że liczba dzieci, które są szczepione spada na całym świecie, również w Polsce^{[2][3][4]}. UNICEF podaje na swojej stronie, że co roku na świecie 25 mln dzieci nie jest szczepionych na choroby, które zagrażają ich życiu i zdrowiu^[5].

Dlatego eksperci podkreślają, że istotna jest rzetelna wiedza na temat szczepionek – ich bezpieczeństwa i skuteczności. Potwierdza to **raport opublikowany 20 kwietnia 2024 r.** przez Biuro UNICEF ds. Reagowania na Potrzeby Uchodźców w Polsce. Z badania, które w nim zaprezentowano wynika, że ponad jedna **trzecia ukraińskich mam**, które przyjechały do Polski z powodu wojny, **nie wie jak może zaszczepić w Polsce swoje dziecko**. Dane te dotyczą dzieci, które nie ukończyły siódmego roku życia^[6]. Dlatego autorzy raportu podkreślają, że konieczne są działania zwiększające zaufanie do szczepień, ich skuteczności i bezpieczeństwa, ale też promocja szczepień wśród rodzin uchodźców żyjących w naszym kraju^[6].

Europejski Tydzień Szczepień ma na celu popularyzację wiedzy na temat korzyści płynących ze szczepień zarówno dla dzieci, jak i dla osób dorosłych. Tegoroczne hasło „Chrońmy pokolenia”^[7] zwróca uwagę na to, że szczepienia osób dorosłych są równie ważne jak szczepienia populacji pediatrycznej^[8]. Eksperci Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego PZH – PIB podkreślają, że w przypadku wielu chorób zakaźnych, nieuodpornieni dorośli są narażeni na zachorowania i powikłania w większym stopniu niż dzieci. Przykładem mogą być takie choroby wirusowe jak ospa wietrzna, różyczka, odra^[8]. Ponadto, procesy starzenia się organizmu, a więc i układu odpornościowego powodują, że **seniorzy stają się bardziej podatni na choroby, takie jak np. zakażenia pneumokokowe, grypa, czy półpasiec**^[8].

Problemem jest również fakt, że nabyta dzięki szczepieniom odporność przeciw wielu różnym chorobom – jak błonica, tężec czy krztusiec – maleje wraz z upływem czasu. Dlatego wskazane są dawki przypominające^[8]. **Osoby dorosłe powinny się szczepić również z tego względu, że mogą narażać na zachorowania swoje dzieci i wnuki**, które jeszcze nie wykształciły odpowiednich mechanizmów obronnych^[8].

Aby podkreślić znaczenie szczepienia się dorosłej populacji, NIZP PZH – PIB zamieścił na swoich stronach **Kalendarz szczepień dorosłych**. Są to szczepienia zalecane i przeważnie odpłatne^[9].

Dodatkowo opracowane są kalendarze dla poszczególnych grup pacjentów: osób starszych, kobiet w ciąży, pacjentów z chorobami kardiologicznymi, cukrzycą, chorobami układu oddechowego, etc.^[10]

W Programie Szczepień Ochronnych na 2024 rok wprowadzono istotne zmiany, które dotyczą osób dorosłych^[11]. Chodzi o **objęcie obowiązkowymi, bezpłatnymi szczepieniami przeciw niektórym chorobom zakaźnym pacjentów z niedoborami odporności bez względu na wiek**^[11]. Od 1 stycznia 2024 **dla osób z grup ryzyka w wieku 65 lat i starszych** Ministerstwo Zdrowia wprowadziło też **50-procentową refundację szczepionki przeciw półpaścowi i neuralgii półpaścowej**^[12].

Półpasiec jest wywoływany przez ten sam wirus (VZV), który jest przyczyną ospy wietrznej^[13]. Jest on błędnie postrzegany jako choroba łagodna, tymczasem stanowi większy problem zdrowotny niż ospa wietrzna. **Ból towarzyszący chorobie może utrzymywać się latami** w postaci neuralgii półpaścowej^[13]. Szczególnie niebezpieczna jest postać półpaśca dotycząca gałązki ocznej nerwu trójdzielnego, gdyż jej konsekwencją może być owrzodzenie rogówki (i utrata widzenia), a także porażenie nerwu twarzewego^[13].

Szacuje się, że aż **jedna trzecia osób, które chorowały na ospę wietrzną, zachoruje też na półpasiec**. W tej grupie jedna trzecia będzie zmagająca się z objawami bólowymi, których leczenie będzie trudne^[13].

Szczepionka przeciw półpaścowi jest wskazana do profilaktyki półpaśca oraz neuralgii półpaścowej u osób w wieku 50 lat i starszych oraz u dorosłych o zwiększonym ryzyku zachorowania na półpasiec^[14]. Znalazła się ona w kalendarzu szczepień zalecanych dla osób dorosłych, zamieszczonym na stronach NIZP PZH – PIB^[9]. W badaniach klinicznych jej skuteczność przeciw półpaścowi wyniosła we wszystkich grupach ponad 90 proc., a przeciwko neuralgii półpaścowej – ok. 91 proc. u osób w wieku 50 lat i starszych oraz ok. 89 proc. u osób w wieku 70 lat i starszych^[15].

Na listę szczepień zalecanych dla osób dorosłych wprowadzono też szczepienie przeciw RSV (syncytialny wirus oddechowy)^[9], które od 2023 r. jest dostępne w Polsce dla osób w wieku 60 lat i starszych^[16]. Z szacunków wynika, że w Europie każdego roku **RSV jest przyczyną ponad 270 tys. hospitalizacji i około 20 tys. zgonów** wśród osób w wieku 60 lat i więcej^[16]. Szczepienie seniorów przeciw temu wirusowi jest ważne, ponieważ **nie ma skutecznego leczenia przyczynowego infekcji RSV**^[17].

Poza grupami szczególnego ryzyka osoby dorosłe w Polsce muszą przeważnie płacić za szczepienia^[8]. Oprócz szczepionki na półpasiec 50-procentową refundacją objęta jest jedna ze szczepionek przeciw wirusowi brodawczaka ludzkiego (HPV) dla wszystkich po 18. roku życia^[18].

Szczepienia przeciw HPV są w Programie Szczepień Ochronnych szczepieniami zalecanymi. Od 1 czerwca 2023 r. są one **bezpłatne dla dziewcząt i chłopców w wieku 12 i 13 lat**. Wykonują je punkty, które zgłosiły się do programu^[19]. Natomiast **dzieci w wieku 9–18 lat**, zarówno te, które kwalifikują się do powszechnego programu ministerialnego, jak i te, które się do niego nie kwalifikują, mogą skorzystać z **bezpłatnej szczepionki, dostępnej w ramach refundacji w aptece**. W tym wypadku potrzebna jest recepta, którą wystawia lekarz. Kwalifikacja do szczepienia i samo szczepienie przebiega w poradni POZ^[19].

Niestety, zgłaszalność do programu bezpłatnych szczepień przeciw HPV dla młodzieży w wieku 12–13 lat jest niska i wynosi zaledwie 20 proc.^[20] Dlatego eksperci postulują m.in. zwiększanie wiedzy

i świadomości społecznej na temat zagrożeń związanych z wirusem HPV^[20].

Bardzo ważnym wśród szczepień zalecanych w Programie Szczepień Ochronnych jest szczepienie przeciwko meningokokom. Jest ono całkowicie odpłatne. Tymczasem, **meningokoki** (inaczej dwoinki zapalenia opon mózgowo-rdzeniowych – *Neisseria meningitidis*) **wywołują jedną z najgroźniejszych chorób zakaźnych człowieka, tj. inwazyjną chorobę meningokokową (ICHM)**^[21]. Pod pojęciem tym kryją się: zapalenie opon mózgowych i sepsa^[22]. Bakterie te mogą również wywoływać: zapalenie płuc, ucha środkowego, osierdzia, wsierdzia, stawów i inne^[22].

W Polsce IChM nie występuje często, ale jej **przebieg może być piorunujący i doprowadzić do zgonu nawet w kilkanaście godzin**. W przypadkach przebiegających pod postacią sepsy **śmiertelność może sięgać od 20 proc. do nawet 70 proc.**^[23] Ponadto, w sepsie meningokokowej aż **połowa zgonów ma miejsce w pierwszej dobie** od wystąpienia pierwszych objawów i to mimo włączenia odpowiedniego leczenia^[23]. U niemałej części osób, które przeżyły zakażenie meningokokowe, dochodzi też do trwałych lub przejściowych powikłań^[23].

Diagnostyka zakażeń meningokokowych jest bardzo trudna, ponieważ początkowe objawy (osłabienie, gorączka, bóle stawowe i mięśniowe, ogólne złe samopoczucie) przypominają zwykłe przeziębienie^[22]. Ze względu na zagrożenie jakie stanowi IChM dla zdrowia i życia, polscy eksperci w swoich rekomendacjach **zalecają pilne wprowadzenie bezpłatnych szczepień przeciwko meningokokom dla osób z grup ryzyka** oraz pilne podjęcie działań umożliwiających refundację szczepionek przeciwko meningokokom dla całej populacji^[24].

Jak podaje NIZP PZH – PIB, dzieci do pierwszego roku życia, którym najbardziej zagrażają meningokoki, najlepiej jest w Polsce zaszczepić przeciw meningokokom serogrupy B. W tej grupie wiekowej **serogrupa B wywołuje bowiem najwięcej zakażeń**. Należy to zrobić tak szybko, jak to możliwe – jedna z dostępnych białkowych szczepionek może być podana już po ukończeniu drugiego miesiąca życia. Następnie – ponieważ z wiekiem oprócz meningokoków B rośnie udział zakażeń wywołanych innymi typami – najlepiej uzupełnić ochronę o szczepionkę przeciw czterem dodatkowym typom meningokoków, tj. A, C, W oraz Y^[25]^[24].

Mimo licznych działań na rzecz podnoszenia świadomości odnośnie znaczenia szczepień, **w Polsce niepokojąco wzrosła liczba odmów szczepień u dzieci**, a w populacji dorosłej wciąż niewielki odsetek korzysta z tej profilaktyki^[4]^[26]. **Brak finansowania szczepień** dla osób dorosłych jest podawany jako jedna z głównych przyczyn niskiej wyszczepialności w dorosłej populacji w Polsce, obok **braku wiedzy** na temat konieczności szczepienia się w wieku dorosłym^[26]. Zwraca się też uwagę na **potrzebę lepszej organizacji procesu szczepienia**, np. wykonywanie szczepień na jednej wizycie oraz wykorzystanie potencjału wszystkich zawodów medycznych i rozszerzenie listy szczepień wykonywanych w aptekach^[26].

Komunikat prasowy przygotowany przez *Stowarzyszenie Dziennikarze dla Zdrowia* w związku z Europejskim Tygodniem Szczepień 2024.

Vaccinum Pro Publico Bono!

Referencje:

- ¹ *Benefits of vaccination*, Europejski Portal Informacyjny na temat Szczepień – European vaccination information portal, z inicjatywy UE, online: <https://vaccination-info.europa.eu/en/about-vaccines/benefits-vaccination> [dostęp: 22.04.2024].
- ² Kaur G. i wsp., *Globalne wskaźniki wyszczepialności – czy wróciliśmy do poziomu sprzed pandemii?*, „Medycyna Praktyczna” 27.11.2023, publikacja online: <https://www.mp.pl/szczepienia/aktualnosci/336469.globalne-wskazniki-wyszczepialnosci-czy-wrocilismy-do-poziomu-sprzed-pandemii> [dostęp: 22.04.2024].
- ³ *Pandemia COVID-19 spowodowała największy spadek liczby szczepień od trzech dekad*, UNICEF 29.07.2022, online: <https://unicef.pl/co-robimy/aktualnosci/news/pandemia-covid-19-spowodowala-najwiekszy-spadek-liczby-szczepien-od-trzech-dekad> [dostęp: 22.04.2024].
- ⁴ *Jaka jest liczba uchyleń dotyczących szczepień obowiązkowych?*, NIZP PZH – PIB 18.04.2024, online: <https://szczepienia.pzh.gov.pl/faq/jaka-jest-liczba-uchylen-szczepien-obowiazkowych/> [dostęp: 22.04.2024].
- ⁵ *25 mln dzieci rocznie nie otrzymuje niezbędnych szczepień*, UNICEF 14 kwietnia 2023 r., online: <https://unicef.pl/co-robimy/aktualnosci/news/25-mln-dzieci-rocznie-nie-otrzymuje-niezbędnych-szczepien> [dostęp: 22.04.2024].
- ⁶ *Vaccinating a child during an emergency is more important than ever. Exploring barriers to routine immunization among refugee mothers from Ukraine and healthcare providers in Poland*, UNICEF, kwiecień 2024, online: <https://www.unicef.org/eca/reports/vaccinating-child-during-emergency-more-important-ever> [dostęp: 22.04.2024].
- ⁷ *European Immunisation Week from 21 to 27 April*, Robert Koch Institute, online: https://www.rki.de/EN/Home/homepage_node.html?wpmobileexternal=true [dostęp: 22.04.2024].
- ⁸ *Po co szczepimy dorosłych?*, NIZP PZH – PIB, 18.04.2024, online: <https://szczepienia.pzh.gov.pl/wszystko-o-szczepieniach/po-co-szczepimy-doroslych/> [dostęp: 22.04.2024].
- ⁹ *Kalendarz szczepień dorosłych*, NIZP PZH – PIB, 22.04.2024, online: <https://szczepienia.pzh.gov.pl/kalendarz-szczepien-doroslych/> [dostęp: 22.04.2024].
- ¹⁰ *Kalendarze szczepień dorosłych*, NIZP PZH – PIB, 22.04.2024, online: <https://szczepienia.pzh.gov.pl/kalendarze-szczepien-doroslych/> [dostęp: 22.04.2024].
- ¹¹ *Ważne zmiany w Programie Szczepień Ochronnych na 2024 rok*, NIZP PZH – PIB, 26.02.2024, online: <https://szczepienia.pzh.gov.pl/wazne-zmiany-w-programie-szczepien-ochronnych-na-2024-rok/?wersja=dla-pacjentow> [dostęp: 22.04.2024].
- ¹² *Szczepionka przeciw półpaścowi objęta 50% refundacją*, Ministerstwo Zdrowia, 29.12.2023, online: <https://www.gov.pl/web/psse-przeworsk/szczepionka-przeciw-polpascowi-objeta-50-refundacja> [dostęp: 22.04.2024].
- ¹³ *Półpasiec – Podsumowanie – Szczepionka przeciw*, NIZP PZH – PIB, 14.03.2024, online: <https://szczepienia.pzh.gov.pl/szczepionki/polpasiec/?strona=1#co-to-jest-polpasiec-> [dostęp: 22.04.2024].
- ¹⁴ *Półpasiec – O szczepionce*, NIZP PZH – PIB, 14.03.2024, online: <https://szczepienia.pzh.gov.pl/szczepionki/polpasiec/?strona=3#jaka-szczepionka-przeciw-polpascowi-jest-dostepna-w-polsce> [dostęp: 22.04.2024].
- ¹⁵ *Półpasiec – Jaka jest skuteczność szczepionki przeciw półpaścowi?*, NIZP PZH – PIB, 14.03.2024, online: <https://szczepienia.pzh.gov.pl/szczepionki/polpasiec/?strona=4#jaka-jest-skutecnosc-szczepionki-przeciw-polpascowi> [dostęp: 22.04.2024].
- ¹⁶ *Co wiemy o dwóch nowych szczepionkach przeciw RSV?*, NIZP PZH – PIB, 25.10.2023, online: <https://szczepienia.pzh.gov.pl/co-wiemy-o-dwoch-nowych-szczepionkach-przeciw-rsv/> [dostęp: 22.04.2024].
- ¹⁷ *Badania kliniczne III fazy szczepionki przeciw syncytialnemu wirusowi oddechowemu (RSV) u dorosłych*, NIZP PZH – PIB, 14.09.2021, online: <https://szczepienia.pzh.gov.pl/badania-kliniczne-iii-fazy-szczepionki-przeciw-syncytialnemu-wirusowi-oddechowemu-rsv-u-doroslych/> [dostęp: 22.04.2024].
- ¹⁸ *Czy szczepionki przeciw HPV objęte są refundacją?*, NIZP PZH – PIB, 01.09.2023, online: <https://szczepienia.pzh.gov.pl/faq/czy-szczepionki-przeciw-hpv-objete-sa-refundacja/> [dostęp: 22.04.2024].
- ¹⁹ *O wirusie HPV i chorobach, jakie wywołuje*, NIZP PZH – PIB, 02.06.2023, online: <https://szczepienia.pzh.gov.pl/dla-lekarzy/szczepienia-hpv/o-wirusie-hpv-i-chorobach/> [dostęp: 22.04.2024].
- ²⁰ *Mało chętnych na szczepienia przeciwko HPV. Eksperci: wprowadźmy je do szkół*, „Puls Medycyny”, 12.02.2024, online: <https://pulsmedycyny.pl/malo-chetnych-na-szczepienia-przeciwko-hpv-eksperti-wprowadzmy-je-do-szkol-1207893> [dostęp: 22.04.2024].
- ²¹ *Szczepionka przeciw meningokokom – Dlaczego warto się szczepić przeciw zakażeniom meningokokowym?*, NIZP PZH – PIB, 14.03.2024, online: <https://szczepienia.pzh.gov.pl/szczepionki/meningokoki/?strona=5#dlaczego-warto-sie-szczepic-przeciw-zakazeniom-meningokokowym> [dostęp: 22.04.2024].
- ²² *Szczepionka przeciw meningokokom – O chorobie*, NIZP PZH – PIB, 14.03.2024, online: <https://szczepienia.pzh.gov.pl/szczepionki/meningokoki/?strona=2#czym-jest-zakazenie-meningokokowe> [dostęp: 22.04.2024].
- ²³ *Szczepionka przeciw meningokokom – Jak zakażenie meningokokami przebiega u małych dzieci?*, NIZP PZH – PIB, 14.03.2024, online: <https://szczepienia.pzh.gov.pl/szczepionki/meningokoki/?strona=3#jakie-sa-grupy-ryzyka-wystapienia-inwazyjnej-choroby-meningokokowej-> [dostęp: 22.04.2024].
- ²⁴ *Szczepionka przeciw meningokokom – Jakie zmiany wprowadzono do Charakterystyki Produktu Leczniczego szczepionki*

---

przeciw meningokokom..., NIZP PZH – PIB, 14.03.2024, online:

<https://szczepienia.pzh.gov.pl/szczepionki/meningokoki/?strona=9#zalecenia-polskich-ekspertow-dotyczace-szczepien-przeciw-meningokokom> [dostęp: 22.04.2024].

²⁵ *Szczepionka przeciw meningokokom – Kto powinien zostać zaszczepiony przeciw zakażeniom meningokokowymi?*, NIZP PZH – PIB, 14.03.2024, online: <https://szczepienia.pzh.gov.pl/szczepionki/meningokoki/?strona=6#kto-powinien-zostac-zaszczepiony-przeciw-zakazeniom-meningokokowymi> [dostęp: 22.04.2024].

²⁶ *Szczepienia dorosłych Polaków – raport z badania*, Fundacja My Pacjenci, marzec 2024, online: <https://mypacjenci.org/wp-content/uploads/2024/03/raport-szczepienia-FINAL.pdf> [dostęp: 22.04.2024].